

Comparative Evaluation of the Performance of the Islamic Consultative Assembly in the Sixth and Seventh Periods

Abstract

The present study's purpose was to evaluate the performance of the Islamic Consultative Assembly in the sixth and seventh periods. For this purpose, the performance of the Islamic Consultative Assembly in the economic and political fields, etc., in the sixth and seventh periods have been compared.

The research method was a descriptive survey. The statistical population of this study was all the representatives of the sixth and seventh periods in the number of 284 people, and the entire population was selected as a statistical sample.

The statistical methods used included descriptive statistics (frequency distribution tables, percentage, mean, standard deviation) and inferential statistics (independent t-test and chi-square). SPSS 19 software was used for data analysis.

Findings indicate that there is a significant difference between the level of people's participation in the elections of the Islamic Consultative Assembly, the number of general approvals, the frequency of questions from the executive bodies, notice of regulations the sixth and seventh periods. But there is no significant difference between, the number of political approvals, the status of impeachment of ministers, research and investigation, constitutional notice of the representatives, economic approvals, inflation rate, gross domestic product, and unemployment rate in the sixth and seventh periods.

Keywords: Political Development, Economic Development, Reformist, Principlist.

ارزیابی تطبیقی عملکرد مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم

قاسم رمضانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۱۹

مهدی صلاح (نویسنده مسئول)^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۴/۳

یاسر کهرازه^۳

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی تطبیقی عملکرد مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم انجام شده است. برای این منظور عملکرد مجلس شورای اسلامی در حوزه های اقتصادی و سیاسی و ... در ادوار ششم و هفتم با هم مقایسه شده اند.

روش پژوهش توصیفی - پیمایشی بوده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه نمایندگان ادوار ششم و هفتم به تعداد ۵۸۸ نفر می باشند که کل جامعه به عنوان نمونه آماری انتخاب شد.

روش های آماری مورد استفاده شامل شاخص های آمار توصیفی (جداول توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار) استنباطی (آزمون آماری t مستقل و خی دو) بوده است. جهت تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS ۲۲ استفاده شده است.

یافته ها: نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین میزان مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی، ترکیب سنی نمایندگان، تعداد مصوبات کل، فراوانی سوال از دستگاههای اجرایی، تذکر آیین نامه ای و نرخ نقدینگی در ادوار ششم و هفتم تفاوت معنی داری وجود دارد. اما بین میزان کرسی های کسب شده توسط احزاب اصلی (اصلاح طلب و اصولگرا)، میزان تحصیلات نمایندگان، رشته تحصیلی نمایندگان، روحانی و غیر روحانی بودن نمایندگان، سابقه نمایندگی، ترکیب جنسیتی نمایندگان، تعداد مصوبات سیاسی، وضعیت استیضاح وزرا، تحقیق و تفحص، اخطار قانون اساسی، مصوبه های اقتصادی، نرخ تورم، تولید ناخالص داخلی و نرخ بیکاری در ادوار ششم و هفتم تفاوت معنی داری وجود ندارد.

کلیدواژه: توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، اصلاح طلب، اصول گرا.

^۱ دانشجوی دکتری، علوم سیاسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. ramazani12@yahoo.com

^۲ دانشیار گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

Mehdisalah717@gmail.com

^۳ استادیار گروه علوم سیاسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. yaser.kahraze@yahoo.com

۱- مقدمه

تشکیل مجلس شورای اسلامی یکی از دستاوردهای مهم انقلاب اسلامی به شمار می‌رود که به موجب قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران یکی از مهمترین و اساسی‌ترین نهادهای سیاسی و یکی از زیباترین جلوه‌های مردم‌سالاری دینی است. چنین نهادی مرهون اندیشه‌های سیاسی و والای حضرت امام خمینی (س) است که شاکله‌ی نظام سیاسی شیعه را در عصر غیبت بر مبنای نظریه ولایت فقیه و متکی بر آرای ملت طرح ریزی نمود.

اکنون پس از گذشت چهار دهه از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و شکل‌گیری ده دوره قانونگذاری ضرورت پژوهش درخصوص نمایندگان مجلس شورای اسلامی، به‌عنوان بخشی از نخبگان سیاسی کشور بیش از پیش احساس می‌شود چرا که نخبگان سیاسی در هر نظام سیاسی یکی از عوامل تاثیرگذار بر روند تحولات می‌باشند و برای رسیدن به درکی درست از وقایع و رخدادها نیازمند شناخت نخبگانی هستیم که وظیفه قانون‌گذاری و نظارت امور کشور را برعهده داشته‌اند از همین رو در پژوهش پیش رو سعی دارد تا با رویکرد تحلیلی و مقایسه‌ای و با جمع‌آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی و با استفاده از آمار توصیفی، به تحلیل و بررسی عملکرد نمایندگان مجلس شورای اسلامی بپردازد و به این‌رسانش‌های بنیادین پاسخ دهد که نمایندگان مجلس شورای اسلامی طی ادوار ششم و هفتم چه عملکردی داشته‌اند؟ و اساساً میان ادوار فوق‌الذکر به لحاظ عملکردی نگاهی خواهیم داشت به رقابت‌های انتخابی احزاب و گروه‌های سیاسی و آرایش و ترکیب سیاسی منتخبان مردم و در گام بعدی وضعیت نمایندگان از لحاظ سن، جنسیت، سابقه نمایندگی، روحانی و غیرروحانی، سطح تحصیلات و تخصص، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

درخصوص پیشینه و محدوده زمانی پژوهش حاضر بایستی خاطر نشان کرد که پیش از این نگارندگان این‌سطور در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی و تخصصی مجلس شورای اسلامی تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی؛ ادوار اول تا پنجم» که در بهار ۱۳۹۶ در فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر منتشر گردید، به بررسی دقیق و موشکافانه این موضوع در پنج دوره نخست مجلس شورای اسلامی پرداخته‌اند؛ لذا در نوشتار پیش رو تلاش می‌شود تا با بررسی بافت سیاسی، اجتماعی و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی طی ادوار ششم تا دهم، پژوهش زیر را تکمیل و نمایی کلی از وضعیت سیاسی، اجتماعی و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

نتایج حاصل از پژوهش می‌تواند علاوه بر آشنایی با بخش مهمی از نخبگان سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران، از یک سو تحولات سیاسی و اجتماعی ادوار ششم تا دهم شورای اسلامی را مورد کندوکاو قرار دهد و از سوی دیگر ارتباط طبقات جامعه ایران با هیات قانون‌گذاری را بررسی نماید. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش یا ارائه جداول و نمودارها و نمایش تغییرات در پنج دوره اخیری مجلس شورای اسلامی در تحلیل بافت سیاسی و اجتماعی مجالس آینده رهگشا است.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله روش تجزیه و تحلیل داده‌های آماری استخراج شده از اسناد و کتب به دست آمد با استفاده از نرم افزار SPSS می باشد داده‌های کمی از نوع، ساختار یافته و آماری هستند و برای بدست آوردن یک نتیجه‌ی کلی از تحقیق، مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در این پژوهش، جامعه آماری شامل جریان‌های سیاسی مجلس شورای اسلامی در دوره ششم و هفتم و گفتمان‌های آنها می‌باشد.

چهارچوب مفهومی

در دمکراسی‌های مبتنی بر نمایندگی، پارلمان قلب نظام سیاسی تلقی می‌شود و نمایندگان از آن جهت که منتخبان مردم هستند از اختیارات گسترده و امتیازات خاصی برخوردارند. نمایندگان امین مردم در درون هیئت حاکمه محسوب می‌شوند و به نمایندگی از سوی اصیل یعنی مردم بر نحوه اعمال اقتدار سیاسی به وسیله سایر ارکان و اندام‌های حکومت به ویژه قوه مجریه نظارت می‌کنند. استقلال و آزادی نمایندگان در اعمال اختیارات نمایندگی از چنان اهمیتی برخوردار است که اغلب نظام‌های سیاسی مصونیت‌های خاصی را برای نمایندگان برقرار کرده‌اند. با این حال، نمایندگان خود از نظارت و پاسخ‌گویی در قبال رفتار و عملکردشان مصون نیستند. چنان‌که خواهیم دید اکثر پارلمان‌های دنیا در برقراری نوعی نظام نظارت درون‌سازمانی بر رفتار نمایندگان تردید به خود راه نداده‌اند، زیرا انتخاب شدن از سوی مردم به هیچ‌وجه با اعمال نظارت بر نمایندگان ندارد بلکه به همان اندازه که اختیاراتی را برقرار می‌کند شرایطی را نیز برای اعمال این اختیار مقرر می‌کند که تخطی از آنها مسئولیت‌آور است.

روش پژوهشی که برای مقاله حاضر انتخاب شده است روش آماری است. روش‌های آماری ابزار لازم را برای اندیشیدن به شیوه علمی، فراهم می‌کنند و بنابراین تبیین علمی رویدادهای سیاسی را ممکن می‌سازند. اگر قول هومن را بپذیریم که «علم تنها مجموعه‌ای از واقعیات نیست بلکه مجموعه روابطی است که واقعیات را به یکدیگر پیوند می‌دهد» (هومن، ۱۳۶۸: ۷). و بنابراین، علم را فرایند پژوهش درباره پدیده‌ها بدانیم؛ اظهارات سیبیا و والولیس را هم می‌توان پذیرفت که تمام کسانی که در بررسی مسائل سیاسی، پس از پرداختن به مشاهده، در صدد یافتن رابطه بین مشاهدات و ساختن توضیحات، پیش‌بینی و نظریه هستند، در پژوهش‌های خود علمی عمل کرده‌اند هومن رابطه آمار را با پژوهش علمی بدین صورت بیان می‌کند که «پژوهش علمی از آمار جدا شدنی نیست و اصولاً خواندن و فهمیدن مقاله‌ها و گزارش‌های پژوهشی (و حتی یک پژوهش علمی) بدون فهم و درک مفاهیم آماری و به طور کلی تفکر آماری و احتمالی ممکن نیست» (همان منبع). ستوده‌کار نیز این نظر را تأیید می‌کند و اظهار می‌دارد «بطور کلی، در تحقیقات علمی تفسیر و تحلیل داده‌ها بدون آشنایی به علم آمار عملی نیست» (ستوده کار، ۱۳۷۳: ۲۲). تحلیل‌های رگرسیون یکی از روش‌های آماری است که با توجه به اینکه رابطه، چگونگی ارتباط و تأثیر بین پدیده‌ها را مورد مطالعه قرار می‌دهد، در بررسی‌های علوم سیاسی مورد استفاده قرار می‌گیرد و با توجه به اطلاعاتی که در مورد ارتباط بین پدیده‌ها در گذشته و حال وجود دارد، برای آینده نیز برآورد می‌نماید. محمدی‌نژاد مفهوم کلمه رگرسیون را «پیش‌بینی و برآورد نمودن ارزش یک متغیر بر حسب اطلاعات و تحقیقات

قبلی» می‌داند. به طور کلی گرچه اهمیت علم ریاضی بر متقدمین علم سیاست، چون افلاطون و ارسطو شناخته شده بود، لیکن دو عامل مهم، کاربرد آمار در علوم سیاسی را در نیمه دوم قرن بیستم توسعه داد. اول مشروعیت یافتن روش رفتارگرایی به عنوان روش علمی در علوم انسانی و دوم مقبولیت یافتن نظریات کینز و کینزین‌ها در رابطه با لزوم دخالت دولت در اقتصاد. یکی از اصول روش رفتارگرایی، استفاده از تکنیک‌ها و متدهای مقداری جهت بررسی رویدادهای اجتماعی است.

۳-۱- جریان‌های سیاسی مجلس ششم و هفتم

انتخابات ششمین دوره مجلس شورای اسلامی، ۲۹ بهمن ۱۳۷۸ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۷۹ در دو مرحله و با حضور بیش از ۲۶ میلیون نفر (۶۷ درصد واجدان شرایط رأی‌دهی) برگزار شد و ۲۹۰ نماینده از میان ۶۸۵۳ نامزد با آرای مردم به مجلس فرستاده شدند. این دوره از مجلس شورای اسلامی درست حد فاصل دو مجلس با اکثریت جریان محافظه‌کار درون حاکمیت سیاسی تشکیل شد و از این جهت جذابیت تاریخی جالب توجهی برای بررسی گفتمان آن وجود دارد.

در طول برگزاری این دوره از انتخابات مجلس بسیاری از نیروهای سیاسی که یک دهه پیش‌تر با عنوان جریان «چپ» شناخته می‌شدند به‌وضوح بر تفاوت‌های خود نسبت به پیشینه یک دهه گذشته خویش و به‌خصوص بر تفاوت و تعارض خود با محافظه‌کاران غالب بر نظم سیاسی و حاکمیت سیاسی انگشت می‌گذاشتند. این تفاوت‌های ریشه‌ای از هشت سال حاشیه‌نشینی تقریباً مطلق این جریان در بیشتر نواحی سیاسی و حکومت و بازاندیشی بسیاری از آنان در عملکرد سیاسی یک دهه گذشته‌شان سرچشمه می‌گرفت که فضای استعاری در رقابت با محافظه‌کاری سیاسی را به نفع ایشان جهت می‌داد. همچنین از جاشدگی‌های کارساز در طول تقریباً دو دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی به نحوی ظهور کرده بود که امکان تداوم وضعیت اضطراری ناشی از جنگ و انقلاب و تأسیس نظام سیاسی جدید بسیار تضعیف شده بود و انتظارات مشارکت‌کنندگان در رقابت‌های سیاسی و انتخابات به چشم‌اندازی نیرو می‌بخشید که امکان تقویت نیروهای حاشیه‌نشین در درون بلوک قدرت را نمایان می‌ساخت. بنابراین، فضای استعاری و بحران لازم برای واگرایی خرده‌گفتمان اصلاح‌طلب حاشیه‌نشین و عرض اندام در برابر گفتمان محافظه‌کار حاکم فراهم شده بود (اژدری، ۱۳۹۴: ۶۸).

جلسه افتتاحیه مجلس ششم در ۷ خرداد ۱۳۷۹ و مصادف با دولت خاتمی آغاز به کار کرد. در همان ابتدا رهبر معظم انقلاب در پیامی به مجلس ششم بدین شرح ارسال کردند «دشمنان انقلاب و شبکه تبلیغات جهانی آنان وانمود می‌کنند که مجلس ششم نه در خدمت آرمان‌های اسلام و انقلاب که در سمت‌وسوی منتقدان و معارضان آن است، امروز نیز پیگیری بهنگام و سریع مجلس شورای اسلامی باید دشمنان را مأیوس سازد». (فقیهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۳).

۲-۱- جریان‌های سیاسی مجلس هفتم

انتخابات هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی، ۱ اسفند ۱۳۸۲، برگزار گردید و در تاریخ ۷ خرداد ۱۳۸۳، اولین جلسه مجلس هفتم برگزار شد. غلامعلی حدادعادل که رئیس فراکسیون اقلیت در مجلس

ششم بود، رییس مجلس هفتم شد و اصلاح‌طلبان که به صورت عمده و گسترده به دلیل عدم احراز صلاحیت توسط شورای نگهبان رد صلاحیت شده بودند، نامزد چندانی نداشتند که در انتخابات شرکت کنند. از این رو تنها تعدادی معدودی از آنها از شهرستان‌ها توانستند وارد مجلس شوند و فراکسیون اقلیت مجلس هفتم را تشکیل دادند. محمدرضا تابش، گرامی مقدم و اعلمی چهره‌های شناخته شده این فراکسیون بودند که عنوان «خط امام(ره)» را برگزیدند. (تاجیک و روزخوش، ۱۳۸۷: ۱۰۷).

در این دوره از انتخابات مجلس، تعداد داوطلبان نمایندگی نسبت به دوره‌های قبل از ازدحام بیشتری برخوردار بود و رد صلاحیت بیشتر نسبت به دوره‌های قبل را طبیعی می‌نمود. شورای نگهبان از میان بیش از هشت هزار نفر داوطلب نمایندگی مجلس، صلاحیت ۵۶۲۵ نفر را تأیید کرد (روزنامه ایران، ۱۳۸۲/۱۱/۳۰). البته حدود هزار نفر از اصلاح‌طلبان پس از تأیید صلاحیت انصراف دادند و نهایتاً ۴۲۷۹ نفر نامزد انتخاباتی بودند که برای کسب ۲۹۰ کرسی مجلس به رقابت پرداختند (روزنامه همشهری، ۱۳۸۲/۱۲/۹). نهایتاً هشت گروه از ۱۸ گروه دوم خردادی، یعنی مجمع روحانیون مبارز، مجمع نیروهای خط امام (ره)، مجمع بانوان، حزب کارگزاران، حزب همبستگی ایران، حزب اسلامی کار، خانه کارگر و انجمن اسلامی مهندسان ایران یک جبهه انتخاباتی با عنوان «اتلاف برای ایران» تشکیل دادند و ۲۲۰ کاندیدا در سراسر کشور معرفی کردند (اسماعیلی، ۱۳۸۴: ۹۹۶-۹۹۹) و موفق شدند ۴۷ کرسی از مجلس هفتم را تصاحب کنند، (ویکی پدیا، انتخابات مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳).

آرای مردم و دوره ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی

در جدول ذیل ملاحظه می‌شود که واجدین شرایط در مجلس هفتم آمار بسیار بالاتری نسبت به مجلس ششم داشته‌اند، اما میزان مشارکت مردم در مجلس ششم نسبت به مجلس هفتم آمار ۶۷ درصد به ۵۱ درصد را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱- آرای مردم در دوره ششم و هفتم انتخابات مجلس شورای اسلامی

دوره	تاریخ برگزاری	واجدین شرایط	میزان مشارکت	درصد
ششم	۱۳۷۸/۱۱/۲۹	۳۸۷۲۶۴۳۱	۲۶۰۸۲۱۵۷	۶۷.۳۵
هفتم	۱۳۸۲/۱۲/۱	۴۶۳۵۱۰۳۲	۲۳۴۳۸۰۳۰	۵۱

مأخذ: دفتر انتخابات وزارت کشور

یادآوری این نکته نیز ضروری است که در هر دوره از انتخابات؛ از مجموع ۲۹۰ نفر نماینده برای هر دوره، بعضاً تعدادی به صورت دو مرحله ای یا میان دوره به مجلس راه یافتند همچنین به دلایل دیگر از جمله فوت، استعفا و رد اعتبار نامه و همچنین انتقال به قوای دیگر در طول هر دوره تعداد آنان افزایش یا کاهش یافته است

فرضیه اول: به نظر می‌رسد، بین میزان مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۲): فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی میزان مشارکت

مؤلفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
میزان	ششم	۲۶۰۰۰۰۰۰	۲۴۵۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰	۱۸۳.۶۷۳	۱	Sig = ۰/۰۰۰
مشارکت	هفتم	۲۳۰۰۰۰۰۰	۲۴۵۰۰۰۰۰	-۱۵۰۰۰۰۰			

داده های جدول (۲) نشان می‌دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان مشارکت در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < ۰/۰۱$).

مقایسه عملکرد مجلس شورای اسلامی دوره ششم و هفتم

تعداد کل جلسات و کل مصوبات

مجلس ششم در تعداد کل جلسات و تعداد کل مصوبات از مجلس هفتم سبقت گرفته. به گونه ای که مجلس ششم در طول ۴ سال ۴۳۳ بار تشکیل جلسه داد و نتیجه ی این تعداد جلسات، ۳۹۶ مصوبه بود. این در حالی است که مجلس هفتم در مجموع ۴۲۸ بار تشکیل جلسه داد که حاصل این تعداد جلسات، ۳۳۳ مصوبه بود.

جدول شماره ۳: تعداد کل جلسات و کل مصوبات

دوره	تعداد جلسات	مصوبات
مجلس ششم	۴۳۳	۳۹۶
مجلس هفتم	۴۲۸	۳۳۳

فرضیه نهم: به نظر می‌رسد، بین فراوانی کل مصوبات مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۴): فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی کل

مصوبات

مؤلفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
----------	--------	--------------------	---------------------	-------------------	-------------	------------	--------------

کل مصوبات	مجلس ششم	۳۹۶	۳۶۴.۵	۳۱.۵	۵.۴۴۴	۱	Sig = ۰/۰۲
	مجلس هفتم	۳۳۳	۳۶۴.۵	-۳۱.۵			

داده های جدول (۴) نشان می دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان کل مصوبات در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < ۰/۰۵$).

حوزه ی سیاسی

۱-قانونگذاری

با ارزیابی آمار و ارقام ارائه شده ۲۶ مصوبه از مجموع مصوبات مجلس ششم مصوبات سیاسی بود که این رقم معادل ۷/۰۴ درصد از کل مصوبات این مجلس است. در طرف مقابل، میزان مصوبات سیاسی مجلس هفتم ۲۱ مصوبه است که معادل ۶/۳۰ درصد از کل مصوبات این مجلس را تشکیل می دهد. با مقایسه میان تعداد مصوبات سیاسی مجالس ششم و هفتم، نتیجه گرفته می شود که میزان قوانین سیاسی مصوب مجلس ششم بیشتر از مجلس هفتم است.

جدول شماره ۵: مصوبات حوزه سیاسی

دوره	مصوبات سیاسی	درصد کل مصوبات
مجلس ششم	۲۶ مصوبه	۷/۰۴٪
مجلس هفتم	۲۱ مصوبه	۶/۳۰٪

فرضیه دهم: به نظر می رسد، بین فراوانی مصوبات سیاسی مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۶): فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی

مصوبات سیاسی

مولفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
مصوبات سیاسی	مجلس ششم	۲۶	۲۳.۵	۲.۵	۰.۵۳۲	۱	Sig = ۰/۴۶۶
	مجلس هفتم	۲۱	۲۳.۵	-۲.۵			

داده های جدول (۶) نشان می دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان مصوبات سیاسی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).

۲- نظارت

استیضاح

مجلس ششم در طول دوران ۴ ساله ی خود ۴ وزیر را مورد استیضاح قرار داد که معادل ۰/۹۲ درصد از کل جلسات و فرصت نظارتی این مجلس بود. در مقابل مجلس هفتم در همان سال اول فعالیت خود دست کم به انجام ۳ استیضاح زد که این ۳ استیضاح ۰/۷۰ درصد از فرصت نظارتی این مجلس را در بر می گرفت.

جدول شماره ۷: استیضاح

دوره	تعداد	معادل کل جلسات و فرصت نظارتی
مجلس ششم	۴ وزیر	۹۲٪
مجلس هفتم	۳ وزیر	۷۰٪

فرضیه یازدهم: به نظر می رسد، بین فراوانی استیضاح وزرا در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۸): فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی

استیضاح

مؤلفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
استیضاح	مجلس ششم	۴	۳.۵	.۵	۰.۱۴۳	۱	Sig = 0/705
	مجلس هفتم	۳	۳.۵	-۰.۵			

داده های جدول (۸) نشان می دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان استیضاح وزرا در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).

تحقیق و تفحص

مجلس ششم موفق شد ۲۲ مورد تحقیق و تفحص در کارنامه ی خود به ثبت برساند که معادل ۵/۰۸ درصد از تمام جلسات این مجلس را به خود اختصاص داد. گزارش ۱۶ مورد از این تحقیق و تفحص ها در صحن علنی مجلس قرائت شد که معادل ۷۲/۷۲ درصد از کل تحقیق و تفحصات تصویب شده بود.

در مقابل، مجلس هفتم موفق به تصویب ۱۸ مورد تحقیق و تفحص شد که معادل ۴/۲۰ درصد از فرصت نظارتی این مجلس بود و گزارش ۱۲ مورد از این مصوبات در صحن علنی مجلس قرائت شد که ۶۶/۶۶ درصد از کل تحقیق و تفحص‌های تصویب شده بود.

جدول شماره ۹: تحقیق و تفحص

دوره	تعداد	معادل کل جلسات و فرصت نظارتی
مجلس ششم	۲۲ مورد	۵/۰۸
مجلس هفتم	۱۸ مورد	۴/۲۰

فرضیه دوازدهم: به نظر می‌رسد، بین فراوانی تحقیق و تفحص در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۱۰): فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی

تحقیق و تفحص

مؤلفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
تحقیق و تفحص	مجلس ششم	۲۲	۲۰.۰	۲.۰	۰.۴۰	۱	Sig = ۰/۵۲۷
	مجلس هفتم	۱۸	۲۰.۰	-۲.۰			

داده های جدول (۱۰) نشان می‌دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان تحقیق و تفحص در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > ۰/۰۵$). سوال .

مجلس ششم در مجموع ۱۵۶ بار دستگاههای اجرایی را مورد سوال قرار داد که این مقدار سوال از دستگاههای اجرایی ۳۵/۳۳ درصد از فرصت نظارتی این مجلس را به خود اختصاص داد. در مقابل، مجلس هفتم موفق شد ۱۰۲ بار دستگاههای اجرایی را مورد سوال قرار دهد که در واقع این مقدار سوال ۲۳/۸۳ درصد از فرصت نظارتی مجلس را به خود اختصاص داد.

جدول شماره ۱۱: سوال

دوره	تعداد	معادل کل جلسات و فرصت نظارتی
مجلس ششم	۱۵۶ مرتبه	۳۵٪/۳۳
مجلس هفتم	۱۰۲	۲۳٪/۸۳

فرضیه سیزدهم: به نظر می‌رسد، بین فراوانی سوال از دستگاہهای اجرایی در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۱۲): فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی مقدار سوال از دستگاہهای اجرایی

مؤلفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
مقدار سوال از دستگاہهای اجرایی	مجلس ششم	۱۵۶	۱۲۹.۰	۲۷.۰	۱۱.۳۰۲	۱	Sig = ۰/۰۰۱
	مجلس هفتم	۱۰۲	۱۲۹.۰	-۲۷.۰			

داده های جدول (۱۲) نشان می‌دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان سوال از دستگاہهای اجرایی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < ۰/۰۱$).
 اخطار قانون اساسی

مجلس ششم جمعاً ۸۰ بار اخطار قانون اساسی داد که این مقدار اخطار ۱۸/۴۷ درصد از فرصت نظارتی این مجلس را در بر می‌گرفت. در مقابل، مجلس هفتم ۹۶ بار از این ابزار نظارتی استفاده کرد که این مقدار معادل ۲۲/۴۲ درصد از فرصت نظارتی این مجلس را به خود اختصاص داد.

جدول شماره ۱۳: اخطار قانون اساسی

دوره	تعداد	درصد
مجلس ششم	۸۰ مرتبه	۱۸٪/۴۷

مجلس هفتم	۹۶ مرتبه	۲۲٪/۴۲
-----------	----------	--------

فرضیه چهاردهم : به نظر می رسد، بین فراوانی اخطار قانون اساسی در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۱۴) : فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی مقدار اخطار قانون اساسی

مؤلفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
اخطار قانون اساسی	مجلس ششم	۸۰	۸۸.۰	-۸.۰	۱.۴۵۵	۱	Sig = ۰/۲۲۸
	مجلس هفتم	۹۶	۸۸.۰	۸.۰			

داده های جدول (۱۴) نشان می دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان اخطار قانون اساسی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > ۰/۰۵$).

تذکر آیین نامه ای

مجلس ششم جمعاً، در طول ۴ سال، ۵۷۷ بار تذکر آیین نامه ای داد که این مقدار معادل ۱۳۳/۲۲ درصد از فرصت نظارتی مجلس ششم بود. در مقابل، مجلس هفتم ۱۰۰۷ بار به این عمل روی آورد که معادل ۲۳۵/۲۸ درصد از فرصت نظارتی این مجلس بود.

جدول شماره ۱۵ : تذکر آیین نامه ای

دوره	تعداد	درصد
مجلس ششم	۵۷۷ مرتبه	۱۳۳٪/۲۲
مجلس هفتم	۱۰۰۷	۲۳۵٪/۲۸

فرضیه پانزدهم : به نظر می رسد، بین فراوانی تذکر آیین نامه ای در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۱۶) : فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی مقدار تذکر آیین نامه ای

مولفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
تذکر آیین نامه‌ای	مجلس ششم	۵۷۷	۷۹۲.۰	-۲۱۵.۰	۱۱۶.۷۳۰	۱	Sig = ۰/۰۰۰
	مجلس هفتم	۱۰۰۷	۷۹۲.۰	۲۱۵.۰			

داده های جدول (۱۶) نشان می دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان تذکر آیین نامه‌ای در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < ۰/۰۱$).
 حوزه ی اقتصادی

قانون گذاری

مجلس ششم ۱۰۹ مصوبه ی اقتصادی داشت که /این تعداد مصوبه، ۲۷/۵۲ درصد از کل مصوبات و ۲۵/۱۷ درصد از فرصت قانون گذاری این مجلس را به خود اختصاص می داد. این در حالی است که مجلس هفتم در مجموع ۸۳ مصوبه ی اقتصادی داشت که این تعداد مصوبه، ۲۴/۹۲ درصد از کل مصوبات و ۱۹/۳۹ درصد از کل فرصت قانون گذاری این مجلس را به خود اختصاص می داد.

جدول شماره ۱۷ : مصوبه ی اقتصادی

دوره	مصوبه	درصد کل مصوبات	درصد فرصت قانونگذاری
مجلس ششم	۱۰۹	۲۷/۵۲	۲۵/۱۷
مجلس هفتم	۸۳	۲۴/۹۲	۱۹/۳۹

فرضیه شانزدهم : به نظر می رسد، بین فراوانی مصوبه ی اقتصادی در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۱۸) : فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار و مقدار خی دو مولفه ی پژوهشی

مقدار مصوبه ی اقتصادی

مولفه ها	مجلسین	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	اختلاف فراوانی ها	مقدار خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
	مجلس ششم	۱۰۹	۹۶.۰	۱۳.۰			

مصوبه‌ی اقتصادی	مجلس هفتم	۸۳	۹۶.۰	-۱۳.۰	۳.۵۲۱	۱	Sig = ۰/۰۶۱
-----------------	-----------	----	------	-------	-------	---	-------------

داده های جدول (۱۸) نشان می دهد که بین فراوانی های مشاهده شده در مولفه ی پژوهشی میزان مصوبه ی اقتصادی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > ۰/۰۵$).

تورم

نرخ تورم در سال های مسئولیت مجلس ششم به ترتیب عبارت بود از ۱۱/۴ درصد، ۱۵/۸ درصد، ۱۵/۶ درصد و ۱۵/۲ درصد. میانگین نرخ تورم در این سال ها هم عبارت است از ۱۴/۵ درصد. در مقابل نرخ تورم در سال های مسئولیت مجلس هفتم به ترتیب برابر بود با ۱۲/۱ درصد، ۱۳/۶ درصد، ۱۸/۴ درصد و ۲۵/۴ درصد. میانگین نرخ تورم در این سال ها برابر بود با ۱۷/۳۷ درصد.

جدول شماره ۱۹: نرخ تورم

دوره	نرخ تورم			
	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳
دوره ششم	۱۱٪/۴	۱۵٪/۸	۱۵٪/۶	۱۵٪/۲۲
دوره هفتم	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
	۱۲٪/۱	۱۳٪/۶	۱۸٪/۴	۲۵٪/۴

فرضیه هیجدهم: به نظر می رسد، بین میانگین نرخ تورم در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۲۰): فراوانی و میانگین و انحراف معیار مولفه پژوهشی میزان نرخ تورم

مولفه ها	مجلسین	فراوانی بر حسب سال	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معناداری
نرخ تورم	ششم	۴	۱۴.۵۰۵۰	۲.۰۸۳۹۳	۰.۹۰۵	Sig=۰/۴۰۰
	هفتم	۴	۱۷.۳۷۵۰	۵.۹۸۶۸۶		

داده های جدول (۲۰) نشان می دهد که بین میانگین نرخ تورم در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > ۰/۰۵$).

طبق آمار منتشر شده توسط مرکز آمار، در سال‌های ۱۳۸۰، ۸۱، ۸۲ و ۱۳۸۳ نرخ بیکاری به ترتیب عبارت بود از ۱۴/۲ درصد، ۱۲/۴ درصد، ۱۱/۸ درصد و ۱۰/۳ درصد. میانگینی که از این اعداد به دست می‌آید عبارت است از ۱۲/۷ درصد. در نقطه‌ی مقابل، یعنی در دوران مجلس هفتم، آمار مربوط به نرخ بیکاری بر مبنای تعریفی از بیکاری اعلام شده بود که مطابق آن شاغل کسی است که در هفته حداقل ۱ ساعت کار کرده باشد و مزد گرفته باشد. بر این اساس، در سال‌های فعالیت مجلس هفتم، نرخ بیکاری برای سال‌های ۱۳۸۴، ۸۵، ۸۶ و ۱۳۸۷ به ترتیب ۱۱/۵ درصد، ۱۱/۳ درصد و ۱۰/۴ درصد اعلام شد که میانگین این ارقام برابر است با ۱۰/۹۲ درصد.

جدول شماره ۲۱: بیکاری

میانگین	نرخ بیکاری				دوره
	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	
۱۲٪/۷	۱۴٪/۲	۱۲٪/۴	۱۱٪/۸	۱۰٪/۳	دوره چهارم، ششم و هفتم
	۱۱٪/۵	۱۱٪/۳	۱۰٪/۴	۱۰٪/۴	
۱۰٪/۹۲	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	دوره هفتم
	۱۱٪/۵	۱۱٪/۳	۱۰٪/۴	۱۰٪/۴	

(رمضانی، قاسم و صلاح، مهدی و کهرآزه، یاسر)

فرضیه بیستم: به نظر می‌رسد، بین میانگین نرخ بیکاری در مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت وجود دارد.

جدول (۲۲): فراوانی و میانگین و انحراف معیار مولفه پژوهشی میزان نرخ بیکاری

سطح معناداری	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	فراوانی بر حسب سال	مجلسین	مولفه‌ها
Sig=۰/۱۸۸	۱.۴۸۷	۱.۶۱۳۲۳	۱۲.۱۷۵۰	۴	ششم	نرخ
		۰.۵۸۳۱۰	۱۰.۹۰۰۰	۴	هفتم	بیکاری

داده‌های جدول (۲۲) نشان می‌دهد که بین میانگین نرخ بیکاری در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > ۰/۰۵$).

نتیجه‌گیری:

عملکرد مجلس ششم و هفتم شامل مصوبات، نطق‌های پیش از دستور، طرح‌ها، فوریت‌ها، اظهار نظرهای بیرون از مجلس، نامه نگاریها، سؤالات، استیضاح‌ها، طرح‌های تحقیق و تفحص و سایر نقش‌های تقنینی و یا نظارتی مجلس بوده است. به نظر می‌رسد هر کدام از این دو مجلس یک گفتمان خاص و ویژه خود را اتخاذ نموده بودند؛ گفتمان غالب جریان اصلاح طلبی؛ توسعه سیاسی و گفتمان غالب جریان اصول‌گرا توسعه اقتصادی بوده است. پیش از تشکیل مجلس ششم؛ ضعف‌ها و کاستی‌هایی مثل نادیده گرفتن عدالت اجتماعی، توسعه سیاسی و توسعه فرهنگی، طرح یکسویه توسعه اقتصادی و توسعه آمرانه و از بالا به پایین و بی توجهی به مردم در دوران سازندگی باعث شد گفتمان اصلاحات بستر مناسبی را برای طرح ایده‌ها و نشانه‌های خود بیابند، در حقیقت ریشه گفتمانی که در مجلس ششم شکل گرفت را باید از ضعف‌ها و کاستی‌های گفتمان سازندگی در نظر گرفت در حالی که گفتمان اصولگرایی توسعه اقتصادی و پاسداری از ارزش‌ها و تهاجم فرهنگی را محور توجه خود قرار داده بود. بنابراین مجلس ششم منادی گفتمان سیاسی مبتنی بر شایسته‌گرایی بود و توسعه سیاسی را جایگاهی استعلاجی می‌بخشد. با بررسی آمار و ارقام به دست آمده در این دو مجلس میتوان تفاوت محسوسی را در هر دوی مجالس نام برده؛ جست و جو نمود. وجه تمایز این دو مجلس را اول در شرایط شکل‌گیری شان می‌توان مشاهده کرد. شرایط انتخابات مجلس ششم نوعی رقابت نسبی و مشارکت حداکثری مردم را در این انتخابات رقم زد و نامزدهای اصلاح طلب در بیش از دوسوم حوزه‌های انتخاباتی گوی سبقت را از رقبای محافظه‌کارشان ربودند و به رغم اعمال نظارت شورای نگهبان و سخت‌گیری‌های این نهاد اکثریت قاطع نمایندگان مجلس ششم در اختیار اصلاح طلبان قرار گرفت اما شرایط انتخابات مجلس هفتم با اعمال نظارت استصوابی از سوی شورای نگهبان و رد صلاحیت گسترده نامزدهای اصلاح طلب که نزدیک به صد نفر آنها نماینده مجلس ششم بودند به گونه‌ای غیر رقابتی شد که پیشاپیش سرنوشت دوسوم کرسی‌های مجلس هفتم معلوم بود.

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی تطبیقی عملکرد مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم انجام شده است. برای این منظور عملکرد مجلس شورای اسلامی در حوزه‌های اقتصادی و سیاسی و ... در ادوار ششم و هفتم با هم مقایسه شده‌اند. روش پژوهش توصیفی - پیمایشی بوده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه نمایندگان ادوار ششم و هفتم به تعداد ۵۸۸ نفر می‌باشند که کل جامعه به عنوان نمونه آماری انتخاب شد.

روش‌های آماری مورد استفاده شامل شاخص‌های آمار توصیفی (جداول توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار) استنباطی (آزمون آماری t مستقل و خی دو) بوده است. جهت تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS ۲۲ استفاده شده است.

یافته‌ها حکایت از آن دارد که:

- ۱- بین میزان مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی در ادوار ششم و هفتم تفاوت معنی‌داری وجود دارد. ($\text{sig} < 0/01$).

- ۲- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان کل مصوبات در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < 0/05$).
- ۳- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان مصوبات سیاسی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۴- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان استیضاح وزرا در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۵- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان تحقیق و تفحص در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۶- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان سوال از دستگاههای اجرایی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < 0/01$).
- ۷- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان اختطار قانون اساسی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۸- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان تذکر آیین نامه‌ای در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig} < 0/01$).
- ۹- بین فراوانی های مشاهده شده در میزان مصوبه‌ی اقتصادی در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۱۰- بین میانگین نرخ تورم در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت نیز از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۱۱- بین میانگین نرخ بیکاری در ادوار ششم و هفتم مجلس شورای اسلامی تفاوت جزئی وجود دارد که این مقدار تفاوت از لحاظ آماری معنادار نیست ($\text{sig} > 0/05$).
- ۱۲- در مجلس ششم ۳۷/۳۲ درصد نطق ها با موضوع سیاسی و ۲۸/۲۹ درصد با موضوع اقتصادی بوده است؛ در حالی که در مجلس هفتم ۳۷ درصد نطق ها اقتصادی و ۲۴/۵۱ درصد نطق ها با موضوع سیاسی بوده است.

منابع

۱. ازدری، روح الله (۱۳۹۴). مجلس ششم از تقلب تا تحصن، تهران: موسسه فرهنگی و هنری قدر ولایت.

۲. اسماعیلی، بهمن، (۱۳۸۴)، انتخابات مجلس هفتم، ج ۱ و ۲، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۳. خلیلی، محسن (۱۳۷۲) «تأثیر تحولات سیاسی بر بازنگری قانون اساسی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.
۴. خلیلی، محسن (۱۳۸۷) مجلس شورای اسلامی: نفوذپذیری- تصمیم پذیری، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال سوم، شماره ۲.
۵. فقیهی، ابوالحسن؛ ذاکری، محمد؛ اسدی، اسماعیل (۱۳۹۳). ارزیابی عملکرد مجالس شورای اسلامی در نظام جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه مجلس سوم تا هشتم). راهبرد، ۲۳(۷۲): ۱۸۱-۲۰۷.
۶. بشیریه، حسین، ۱۳۷۸، جامعه مدنی و توسعه سیاسی در ایران: گفتارهایی در جامعه‌شناسی سیاسی، نشر علوم نوین.
۷. تاجیک، محمدرضا، محمد روزخوش. ۱۳۸۷. ارزیابی نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران از منظر تحلیل گفتمان، مجله ادبیات و علوم انسانی، سال ۱۶، شماره ۶۱.
۸. روزنامه ایران، ۱۳۸۲/۱۱/۳۰.
۹. روزنام همشهری، ۱۳۸۲/۱۲/۹.
۱۰. ویکی‌پدیا، «انتخابات مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳».
۱۱. مأخذ: دفتر انتخابات وزارت کشور
۱۲. فوزی، یحیی و زارعی، علی، (۱۳۹۶)، «تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی؛ ادوار ششم تا دهم»، دوفصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال هشتم، شماره چهارم، زمستان، صص ۸۳-۱۰۸.
۱۳. رمضانی، قاسم و صلاح، مهدی و کهرازه، یاسر؛ رساله دکتری تخصصی علوم سیاسی واحد زاهدان؛ ارزیابی عملکرد جریانهای سیاسی مجلس شورای اسلامی در دوره ششم و هفتم قانون گذاری با تکیه بر منافع ملی
۱۴. مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۵/۱۰/۱۳
۱۵. محمد، ستوده کار؛ تحقیق چیست: تنویر جایگاه طرح پژوهش و مراحل عملی تهیه و تدوین آن در فرآیند تحقیقات علوم انسانی؛ دانشکده حقوق و علوم سیاسی (دانشگاه تهران) فروردین ۱۳۷۳ - شماره ۳۱
۱۶. خدیر، مهرداد؛ تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی (پیام کتابخانه سابق) سال ۱۳۸۷ شماره ۱۸
۱۷. هومن فرزانه، ملی گرایی افراطی مجموعه مقالات توسعه ملی، آذر ۱۳۶۸